

Inge van Meelis &
Ina den Hollander:

De beroepspraktijk als middel en doel van NT2-leren

Effectieve korte leerwegen op een ROC

De Taalschool van het ROC in Breda ontwikkelt een snelle weg naar vier assistent-opleidingen, hierin begeleid door het ITTA. Het gaat om het gelijktijdig laten plaatsvinden van drie componenten binnen een leertraject: praktijkervaring; vakonderwijs en verbetering van de taalvaardigheid.

Inge van Melis, adviseur, onderzoeker en trainer bij het ITTA, en Ina den Hollander, docent op de taalschool van het Baronie College, beschrijven hoe geïntegreerde scholing een middel is om de leerweg van volwassen anderstalige leerders binnen het ROC te verkorten en meer op de praktijk toe te spitsen.

Al langere tijd is duidelijk dat allochtonen niet alleen naar het ROC komen om een taal te leren. De tweede taalverwerving heeft voor velen het doel uiteindelijk een plaats op de arbeidsmarkt te verwerven. Voor sommigen kan die toeleiding naar werk heel snel verlopen, bijvoorbeeld als opleiding en werkervaring aansluiten bij de vraag op de arbeidsmarkt. Voor anderen geldt dat opleiding en ervaring nauwelijks zijn afgestemd op inhoud van functies en beroepen in Nederland. Er worden andere eisen aan een goede werkhouding gesteld. Deze groep leerders kan veel baat hebben bij een beroepsopleiding of een korte functietraining op assistent-niveau om een kans te maken op de arbeidsmarkt.

Op de Taalschool van het ROC het Baronie College (zie het kader hiernaast) worden cursussen Nederlands als tweede taal verzorgd

Het Baronie College, een ROC

Het Baronie College in Breda is één van de 40 ROC's in Nederland. Een ROC is een opleidingsinstituut waarin het beroepsonderwijs, de volwassenen-educatie en delen van het vormingswerk gefuseerd zijn tot regionale opleidingscentra.

Een ROC bestaat uit een aantal afdelingen of units, die beroepsonderwijs verzorgen en één of meerdere units educatie. Tot zo'n unit educatie behoren de opleidingen MAVO-HAVO-VWO voor volwassenen (VAVO), de opleidingen Nederlands als tweede taal (NT2) voor volwassenen, de voormalige basiseducatie en het vormingswerk voor jong-volwassenen. De combinatie van educatie en beroepsonderwijs moet ertoe leiden dat cursisten een zo efficiënt mogelijke leerweg kan worden aangeboden, die opleidt tot kwalificering (een startkwalificatie) en / of tot werk.

Wat betreft de kwalificaties in het beroepsonderwijs zijn er opleidingen op vier niveaus mogelijk; KSB 1 – een (eenjarige) opleiding op assistent-niveau; KSB 2 – leidt op in twee of drie jaar tot beginnend beroepsbeoefenaar (vergelijkbaar met voorheen kort mbo of leerlingwezen); KSB-3-opleidingen leiden in 3 tot 4 jaar op tot zelfstandig beroepsbeoefenaar; KSB 4-opleidingen tot specialist of middenkaderfunctionaris.

voor volwassen allochtonen. In het verleden is op de Taalschool al gewerkt aan schakel-opleidingen naar het beroepsonderwijs. Doel was om cursisten zo goed mogelijk voor te bereiden op de overstap naar een beroepsopleiding. Zaken als beroepsoriëntatie, vaktaal, sollicitatietraining, oriënterende taal- en opleidingsstages werden toegevoegd aan het NT2-programma. Slechts weinig cursisten stromen op deze manier echter door naar het beroepsonderwijs. Door de NT2-opleiding, een beroepsoriëntatie en uiteindelijk een beroepsopleiding achter elkaar te plaatsen, wordt de weg naar de arbeidsmarkt (te) lang. Cursisten die wel doorstromen hebben grote moeite te hebben zich in die beroepsopleiding te handhaven. De overgang van de educatie-afdeling naar het beroepsonderwijs is groot.

Een andere weg

Op het Baronie College is een nieuwe aanpak ontwikkeld voor de toeleiding naar de beroepsopleidingen. Er was genoeg aanleiding om te streven naar een andere opzet:

- Er was een vraag van zeven gemeenten in de regio om voor volwassen nieuwkomers trajecten te ontwikkelen, die de nieuwkomers aansluitend aan het inburgeringstraject zo snel mogelijk bemiddelbaar zouden maken voor de arbeidsmarkt.
- De ROC-vorming biedt nieuwe kansen, doordat nu de beroepsopleidingen en educatie in één 'ROC-huis' aanwezig zijn. Dit betekent echter niet dat daarmee automatisch effectieve kortere leerwegen worden gerealiseerd. De units zijn zelfstandig opererende eenheden, ieder met een eigen cultuur. Er is daarentegen wel veel behoefte om educatie en beroeps- onderwijs beter op elkaar af te stemmen.

Bovenstaande wensen hebben geleid tot het project 'Trajectbemiddeling nieuwkomers West-Brabant'. Binnen dat project zijn voor vier vakrichtingen trajecten ontwikkeld en inmiddels ook uitgevoerd. Het project is mede gefinancierd met geld van het Europees Sociaal Fonds. De cursisten, zowel nieuwkomers als oudkomers, zijn door gemeenten in de regio en door Arbeidsvoorziening aangemeld.

Vier trajecten

Er is voor gekozen vier trajecten te ontwikkelen, die schakelen naar de assistentopleiding, maar tegelijkertijd ook al delen van de assistentopleiding in zich hebben. Er zijn vier groepen gestart:

- Een traject *richting techniek*, waarin de cursisten in staat werden gesteld zich eerst nog te oriënteren op de techniek (drie keer drie weken taal, rekenen en praktijklessen). Daarna maakten ze een start met de gekozen opleiding (montage-assistent installatietechniek KSB1), ruim aangevuld met taal- en rekenlessen.
- Een traject *richting zorg/welzijn*, waarin de cursisten zich voorbereidden op de opleiding Zorghulp (KSB1) en onderdelen volgden uit deze opleiding, aangevuld met taallessen en

Geïntegreerde scholing

Bij geïntegreerde scholingstrajecten gaat het om het *gelijktijdig* laten plaatsvinden van drie componenten van een leertraject: praktijkervaring opdoen, vakonderwijs volgen en de taalvaardigheid verbeteren (Verhallen, 1997).

In het model geïntegreerde scholing neemt praktijkonderwijs de centrale plaats in, daar omheen worden de taallessen en het theoretische vakonderwijs aangeboden. Deze drie componenten versterken en ondersteunen elkaar, met als doel: een taalvaardiger en beroepsvaardiger anderstalige.

De praktijkstages, praktijklessen en praktijksimulaties zijn voor de (anderstalige) cursisten het beginpunt van het leerproces: cursisten zien en ervaren eerst waar het in de vaktheorie en in de beroepsgerichte taallessen om gaat. De taallessen ondersteunen het begrip van de praktijk en van de theorie. De vaklessen zijn nodig om de vakkennis en de vaktaalkennis te verdiepen.

Hoe beter praktijk, taal- en vaklessen tot één geheel gesmeed kunnen worden, hoe meer profijt de cursisten hebben van de versterkende werking van de zo ontstane samenhang en herhaling. Hiervoor wordt niet alleen het NT2-onderwijs omgevormd tot vakgericht taalonderwijs, maar ook de vaklessen (theorie en praktijk) kunnen toegankelijker gemaakt worden voor anderstaligen. Als ideaal geldt taalgericht vakonderwijs, waarbij (vakgerichte) taaldoelen en vakdoelen geïntegreerd aangeboden worden. Als vakdocenten er in slagen hun lessen toegankelijker te maken voor anderstaligen, heeft dat een gunstig effect op in- en doorstroom (en het voorkomen van uitval) dat verder reikt dan de periode van het schakeltraject. De meeste aanpassingen hebben ook een gunstige invloed op het onderwijs aan Nederlandstalige cursisten.

stages in de zorg of op een kinderdagverblijf.

- Een traject *richting administratie* (KSB1), waarin de cursisten naast veel taal en flink wat vaklessen (verschillende modules) een periode in een simulatiebedrijf werkten. In tegenstelling tot de andere trajecten, waar werd ingestroomd met een taalniveau rondom NT2-niveau 2, hadden de cursisten van de richting administratie een NT2-niveau rond 3.
- Een traject *richting horeca-assistent*, waarin theorie en praktijk van de horeca zo veel mogelijk in het praktijklokaal werden behandeld, zodat alles in de praktijk kon worden gedemon-

streerd en uitgelegd met de behulp van de aanwezige spullen. In de ondersteunende taallessen werd aandacht besteed aan de communicatie en de vakteksten. Daarnaast liepen de cursisten stage in horeca-bedrijven.

Taal- en vakdocenten werken samen

Voor de inhoudelijke ontwikkeling van de trajecten zijn werkgroepen samengesteld, bestaande uit NT2-docenten en vakdocenten van de betreffende opleidingsrichtingen. Bij het opzetten van de trajecten is gestreefd naar geïntegreerde scholing (zie kader hiernaast).

De docenten stonden voor de taak, een samenhangend programma op te zetten met praktijkonderwijs, stage, taal- en vakscholing. Er waren drie doelstellingen:

- het praktijkonderwijs moet een flink aandeel hebben in het traject;
- de taallessen en de vaktheorie moeten zoveel mogelijk afgestemd worden op de praktijk-componenten in het traject;
- geleidelijk neemt de nadruk op taalscholing af; deelnemers aan het traject gaan in plaats daarvan steeds meer onderdelen van de beroepsopleiding volgen.

Van afstemming naar integratie

Voor een fijnmazige integratie van praktijk-, taal- en vakonderwijs op een ROC is een vergaande samenwerking nodig is tussen de verschillende units. In de meeste gevallen zal de samenwerking stap voor stap opgebouwd moeten worden. Dit heeft te maken met het realiseren van de praktische randvoorwaarden, zoals afstemming van roosters en locaties. Maar ook de onbekendheid van de units met elkaar en het verschil in werkwijze tussen de units moet worden overbrugd.

De aard van de samenwerking kan verschillende vormen aannemen, waarin een opbouw is te onderscheiden:

- *Afstemming.* Docenten verdiepen zich in elkaars lesinhoud en werkwijze. Vaak betreft het een eerste kennismaking van de docenten met de werksoort en het vakgebied van de ander. In overleg stellen zij een programma samen, waarbij ze de roosters en lesinhoud op elkaar proberen af te stemmen. Dat betekent een herordering van bestaande lesstof in de

vaklessen, terwijl de taallessen aan de hand van zoveel mogelijk beroepsgerichte NT2-lesmaterialen worden ingevuld. De docenten werken ieder op hun vertrouwde manier aan hun lessen, en overleggen met enige regelmaat over de voortgang en de afstemming.

- *Samenwerking.* Vak- en taaldocent werken samen aan het integreren van taalverwerving en vakinhoud. Zij proberen hun werkwijze steeds beter toe te spitsen op de doelgroep en het doel van het traject. Er is regelmatig overleg over didactische aanpak, aanpassingen in het vaklokaal, verfijning van de inhoudelijke afstemming, welke taalondersteuning nodig is etc. Vak- en taaldocenten vormen steeds meer een (interdisciplinair) team dat samen één opleiding verzorgt.
- *Integratie.* Taal- en vakdocent zijn in grote mate vertrouwd geraakt met elkaars vakgebied. Er is een vervlechting van taal- en vakinhoud opgetreden. De vakdocent heeft zijn lokaal en de didactische aanpak aangepast aan de doelgroep en tijdens de praktijk- en vaklessen zijn veel momenten waarin taalverwerving (impliciet of expliciet) kan plaatsvinden. De taaldocent is op de achtergrond aanwezig om workshops te geven rond bepaalde beroepsgerichte taalvaardigheden en om op verzoek van cursist en vakdocent extra oefenmateriaal aan te bieden aan individuele cursisten (zie het schema).

Door stap voor stap een aantal kleine aanpassingen te maken in de gebruikte hulpmiddelen, werkvormen en in de inrichting van het praktijklokaal, kan de leeromgeving aangepast worden aan de aanwezigheid van anderstalige cursisten. Voor taalgericht vakonderwijs is het nodig dat vakdocenten ontdekken dat hun vak en de werksituatie ook een talige kant heeft. De samenwerking met een taaldocent bij het inhoudelijk invullen van een geïntegreerd traject kan hierbij een grote rol spelen. Koppels van taal- en vakdocenten kunnen samen een aantal punten uitwerken om mee te starten en zo stapsgewijs de goede balans te zoeken in het taalgericht vakonderwijs. Voorbeelden, suggesties en tips op welke manier taalgericht vakonderwijs kan worden vormgegeven is onder meer te bekijken op de website van het Baronie College en het ITTA onder de noemer: DIGITAAL vaklokaal.

Schema:

AFSTEMMING

Beroepsgericht NT2	Vakonderwijs (theorie en praktijk)	Praktijk- component (stage, BPV)
-----------------------	--	--

KWALIFICATIE

SAMENWERKING

Beroepsgericht NT2	Vakonderwijs (theorie en praktijk)	Praktijk- component (stage, BPV)
-----------------------	--	--

KWALIFICATIE

INTEGRATIE

Beroepsgericht NT2	Vakonderwijs (theorie en praktijk)	Praktijk- component (stage, BPV)
-----------------------	--	--

KWALIFICATIE

Nieuwe uitdaging voor taal- en vakdocenten

Voor de meeste taaldocenten was het de eerste keer dat ze intensief samenwerkten met de beroepsunits, waarvan ze tot dat moment weinig afwisten. Bovendien was het nieuw om sterk beroepsgericht NT2-onderwijs te verzorgen. Het ITTA heeft de docenten ondersteund bij het opzetten van de trajecten en het vinden van beroepsgericht NT2-materiaal. Niet voor alle vakrichtingen is evenveel beroepsgericht NT2-materiaal voorhanden, bovendien is weinig materiaal afgestemd op de assistentopleidingen. Dit komt mede om-

dat sommige assistentopleidingen nog vrij nieuw zijn. Om die reden is gewerkt met selecties uit verschillende pakketten beroepsgericht NT2-materiaal.

Ook voor de vakdocenten was het een eerste kennismaking met de mensen en de werkwijze van een andere unit. Deze kennismaking wordt in het algemeen heel positief gewaardeerd. Docenten zijn zich ervan bewust dat ze veel aan elkaar kunnen hebben. De samenwerkingvorm is in de meeste gevallen 'voorzichting' opgezet. Er is vooral sprake geweest van afstemmen, waarbij kennis is genomen van elkaars werkwijze en van te behandelen onderwerpen, om te komen tot het (voornamelijk thematisch) afstemmen van de taallessen op de vakleer. Er is tijdens het traject regelmatig overleg geweest over cursisten en behandelde leerstof.

Ervaringen

Hans van den Biezenbos, docent NT2 en rekenen is actief in de techniek opleiding. 'Ontzettend leuk' vindt hij het werken daar. De doelgroep is zeer gemotiveerd en dat komt volgens Biezenbos vooral vanwege het belangrijk aandeel praktijk binnen de opleiding. Dat maakt dat cursisten het eindperspectief van de opleiding heel duidelijk voor ogen hebben, en dat motiveert! Maar niet alleen het perspectief op kwalificatie en werk, juist ook het praktisch bezig zijn ligt dit type leerders heel erg. Ze kunnen met hun handen veel meer dan ze met hun beperkte taalvaardigheid theoretisch aankunnen. Wel heeft hij als taaldocent extra werk. Zo moet hij meer dan voorheen naar geschikt materiaal zoeken, nieuwe methodes gebruiken en op de hoogte blijven van wat de theorie- en praktijkdocenten doen.

Ook voor vakdocenten van de afdelingen horeca en administratie van de unit economie geldt dat zij de doelgroep erg hebben leren waarderen. 'Terwijl voor de aanvang van het traject veel collega's bang waren om aan het traject deel te nemen, liggen er nu al verzoeken om bij een tweede start ook mee te kunnen doen. De motivatie van de deelnemers steekt voor hen gunstig af tegen dat van de reguliere, vaak jongere, groepen,' aldus Marij Veraa, docent en coördinator van de opleiding administratie. De echte integra-

tie van de onderdelen theorie en taal moet naar haar mening nog wel op gang komen. Tijd voor overleg en ontwikkeling staat dan ook bovenaan haar lijstje bij voortgang van het project.

Verschillen per beroepsrichting

In de vier trajecten richting beroepsopleidingen zijn taal- en vakdocenten er in geslaagd een programma vorm te geven op grond van de doelstellingen: een flink deel praktijk, afstemmen van het taalonderwijs op het vakonderwijs en in de loop van het traject geleidelijk meer vakonderwijs invoegen. Toch zijn er ook duidelijke verschillen per traject:

In alle vier de richtingen is een flinke praktijkcomponent gerealiseerd in de vorm van praktijklessen en stage in bedrijven of praktijksimulatie. In alle trajecten bleek dat leren in de praktijk zeer waardevol is voor deze groep cursisten, zowel in de praktijklessen als op de stageplaatsen.

De aansluiting van de lessen vakleer bij de praktijk is heel verschillend ingevuld en heeft ook verschillende opbrengsten gehad. Het streven was tenminste enkele onderdelen van de vakleer tijdens het traject te behandelen. Opgemerkt moet worden dat in de assistentopleiding de vakleer nooit erg diepgaand theoretisch zal zijn. Bij het zorg-traject heeft de vakleer vooral de functie gehad van ondersteuning en voorbereiding op de stage. Deze voorbereiding zal de deelnemers niet vrijstellen van het volgen van de vaktheorie in het vervolg van de opleiding. Bij de trajecten techniek en administratie zijn delen van de assistentopleiding officieel afgerond. Bij horeca heeft men, mede door de gunstige omstandigheid van een kleine, zeer gemotiveerde groep, in tien maanden de hele assistentopleiding kunnen afronden. Dit zal niet voor iedere groep en ook niet voor iedere opleidingsrichting haalbaar blijken. Daar zijn de assistentopleidingen onderling ook te weinig vergelijkbaar voor.

Uitvoering op één locatie

Het is zeer belangrijk gebleken dat taal- en vakonderwijs zo veel mogelijk op één locatie uitgevoerd worden. Ten eerste voorkomt het

heen- en weer reizen van cursisten en zullen de cursisten het traject meer als een eenheid ervaren. Een ander belangrijk punt is dat taal- en vakdocenten zo gemakkelijk kunnen overleggen over de inhoud van hun lessen.

Jeanine van 't Hullenaer, de taaldocente van het administratietraject, begrijpt deze keuze voor de locatie van de beroepsopleiding, als ze kijkt vanuit het perspectief van de cursist. Maar voor haar betekende het wel dat er steeds veel met lesmaterialen geleurd moest worden. Ook waren de onderwijsfaciliteiten op de locatie van de unit economie minder aantrekkelijk dan die op de taalschool. In het horeca-traject bleken de vak- en taaldocenten op verschillende dagen aanwezig te zijn, zodat overleg moeilijk te realiseren was.

Ook de planning per periode van het traject vraagt aandacht. NT2-docenten zijn voor de reguliere opleidingen telkens in een periode van 10 weken ingeroosterd. De periodisering van het administratie-traject liep daar dwars doorheen. Daardoor was het lastig om de docenten die bepaalde onderdelen moesten geven, op het juiste moment vrij te maken.

Verder komt uit alle vier de trajecten naar voren dat de vaktheorie-lessen het beste in het praktijklokaal kunnen plaatsvinden, zodat de beschreven handelingen, processen en materialen kunnen worden gedemonstreerd. In ieder geval is duidelijk geworden dat het bijzonder vruchtbaar is de praktijkcomponent als basis voor de theorielessen te gebruiken. Het zal in de toekomst nog meer samenspel tussen praktijkopdrachten en theorielessen vereisen om hiervan optimaal te profiteren.

Resultaten

Tweederde van de gestarte cursisten vervolgt momenteel de assistent-opleiding of heeft deze al afgerond. Een deel zal mogelijk doorstromen naar een niveau 2 opleiding. Vooral in het begin van het traject zijn cursisten uitgevallen. Zij bleken in de aanvang van het traject onvoldoende beeld te hebben van de aard van de beroepspraktijk. In de toekomst zal meer rekening gehouden moeten worden met een aanloophase. Het relatief lage NT2-niveau van de cursisten bleek voldoende gecompenseerd te worden

door de opzet van het traject en de sterke motivatie van de cursisten.

Nu het project ten einde loopt wordt er binnen het Baronie College hard gewerkt om trajecten volgens het model van geïntegreerde scholing een vaste plaats te geven in het opleidingsaanbod. Niet alleen voor volwassen allochtonen, maar ook voor risicojongeren. Er wordt gewerkt aan 'verrijkte assistent-opleidingen'. Opleidingsteams van docenten educatie en beroepsonderwijs ontwikkelen trajecten die bestaan uit oriëntatie, assessment, ondersteunende vakken, vaktheorie en vooral veel praktijk. Het model geïntegreerde scholing verdient verdere uitwerking, aldus de inmiddels opgestarte werkgroepen. De uitgangspunten blijven: niet te lang wachten met het starten van de beroepsopleiding, een sterke praktijkcomponent en vakken uit de educatie (NT2 en sociale vaardigheden) als ondersteuning en motor voor datgene wat cursisten motiveert: een vak leren en aan het werk gaan.

Literatuur

Verhallen, S. & H. Snoeken, *Vakonderwijs aan anderstaligen*, ITTA-publicatie, Amsterdam, 2^e gewijzigde druk 1997.

Annet Berntsen:

Training 'taal en vaktaal' voor bedrijfsopleiders

Hoe verbeteren we de vak- en praktijkinstructie voor anderstalige werknemers? Deze vraag zette de technische bedrijfsopleiders van een groot productiebedrijf aan om te gaan schaven aan hun lesopbouw, hun taalgebruik en de uitleg van vaktaal in hun eigen cursussen. Dit gebeurde naar aanleiding van lesobservaties, praktijkbezoeken en een training 'taal en vaktaal' door de docente NT2/Nederlands op de werkvloer, Annet Berntsen, werkzaam bij het ITTA¹. Er is zo een begin gemaakt met taalbeleid in het bedrijf: samenhang in activiteiten die het mogelijk moeten maken dat alle werknemers, ook degenen die tekortschieten in taalvaardigheid in het Nederlands, maximaal van de aangeboden bedrijfscursussen kunnen profiteren.

Bedrijfsopleiders

In een groot technisch productiebedrijf loopt al enige tijd een cursus Nederlands op de werkvloer. De taaltrainer kwam in de bedrijfsschool de technische opleiders regelmatig tegen. Deze bedrijfsopleiders hebben een technische achtergrond en een ruime ervaring in het praktijkgerichte lesgeven (zie het kader bedrijfscursussen op de volgende bladzijde).

Vandaag de dag staan de bedrijfsopleiders meer en meer voor meertalige groepen werknemers (zie het rechter kader op de volgende bladzijde). Hun vraag was hoe ze de instructie aan anderstalige werknemers konden verbeteren. Daarop is een training 'taal en vaktaal' voor de opleiders georganiseerd. Parallel aan de training heeft de taaldocent praktijkinstructies gevolgd en lesobservaties gedaan tijdens de cursussen van de bedrijfsopleiders.